

Česká literatura od poloviny 19. století

Mgr. Lenka Trtíková

Gymnázium, SOŠ a VOŠ
Ledeč nad Sázavou



INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

JAROSLAV HAVLÍČEK

Petrolejové lampy

VY_32_INOVACE_06_2_07_CJ

Gymnázium, SOŠ a VOŠ
Ledeč nad Sázavou



INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Životopisné údaje

- 1896 - 1943
- jeden z nejvýznamnějších představitelů meziválečné psychologické prózy

Tvorba

- zájem o postavy rozvrácené patologickými vlastnostmi a osudem
- mistrně líčí měšťáckou společnost, mnohdy na malém městě
- některé postavy se vyznačují pevným charakterem a morální silou

Dílo (výběr)

Petrolejové lampy (1935)

Neviditelný (1937)

Ta třetí (1939)

Helimadoe (1940)

Petrolejové lampy

- nejprve vydán pod názvem Vyprahlé touhy, později přepracován a vydán pod tímto názvem
- inspirací bylo i město, kde se narodil, Jilemnice
- v r. 1971 na motivy románu natočil J. Herz stejnojmenný film (roli Štěpky – I. Janžurová)

Úkoly pro četbu knihy:

1. Charakterizujte prostředí městečka, ve kterém se příběh odehrává. Jak je maloměstská společnost rozvrstvena? V jakých souvislostech se toto rozvrstvení projevuje? Jaké jsou maloměstské hodnoty? Jak se k sobě lidé chovají? Jaké jsou zvyky, zábavy, které se na ve městě rozvíjejí? K čemu slouží korzo? Jaká je atmosféra městečka?
2. Co na tomto prostředí autor kritizuje? Kdy se román odehrává? Jak se městečko mění pod vlivem doby? Jak jsou tyto změny hodnoceny obyvateli (generacemi)?

3. Charakteristika Štěpky - povaha, vlastnostiV čem je tato postava rozporuplná, které protiklady se v ní spojují? K jaké vrstvě společnosti patří a jak to ovlivní její život? Jaký vztah k ní mají obyvatelé města? Mění se nějak tento vztah? Jaký postoj k obyvatelům (jejich případné kritice) má Štěpka? Proč je pro ni obtížné se vdát, proč po tom tolik touží? Jsou její naděje naplněny? Jaký je vztah mezi ní a jejími rodiči? Jak se postava v románu vyvíjí? Co má největší vliv na tento vývoj?

4. Charakteristika Pavla Maliny – povaha, vlastnosti Jak se tato postava vyvíjí? Čím je její vývoj ovlivněn – na počátku, po odchodu z armády? Jaký je jeho vztah k otci a bratrovi?

- 
5. Charakteristika vztahu Štěpky a Pavla – jak (kdy) začíná? Jak se vyvíjí? Čím je u každého z nich motivováno jejich sblížení a následný sňatek? Jak se vztah vyvíjí po sňatku? Čím je ovlivňován?
 6. Vyberte si dvě další postavy románu a stručně je charakterizujte.
 7. Vysvětlete, proč je tento román označován jako psychologický.
 8. Jaká je kompozice románu? Jakými událostmi jsou vymezeny jednotlivé části románu?
 9. Charakterizujte formální stránku – slovní zásoba, obrazná pojmenování, ..., užívané slohové postupy.

Ukázka I

Velkopanská, nade všemi povznesená Štěpka s pyšně vystrčenou bradou! Potrhlá Štěpka, která se dovede dát na náměstí do klusu v hedvábných šatech, vysoukaných nad kotníky, a vyřídít si nějakou rozepři s pány pořádným štulcem do zad! Postižený jen se prohnul. Nebo pávice se šlepem, s kokrhelem na vršku hlavy, se domnívá, že způsobí rozruch svými načechranými účesy! Vychloubá se svými selskými zkušenostmi víc, než se sluší. Najednou všemu rozumí, všechno ji zajímá, do všeho strká nos, opravdu rozum nad tím člověku zůstává stát, co si ta holka troufá vyslovit. Mužští by se styděli, takové řeči o kravách a prasatech, o páření a o telení. Proč se chlubit takovými nestydatostmi? Sprostý původ se nakonec přece jen nezapře, tak je to. Ano, paní, tak je to.

Podivná osoba, tahle Štěpka, někdy tak nadutá, jindy zas jako by v sobě neměla špetku hrdosti. Po smrti Traklové si u Kiliánů novou posluhovačku nevzali. Proč? Prý se slečinka rozhodla, že všechnu těžkou práci obstará sama. Třesky plesky, víme, co v tom vězí – hladovost, nic jiného. Taková rodina! Takové peníze! A nedopřejí chudému člověku ani kus toho výdělku. A co Štěpka? Místo co by o této špinavé stránce kiliánovské povahy pomlčela, ještě se s tím vychloubá, jak prý posledně drhla podlahu, až třísky lítaly, jak jí při mandlování vyletěl válec, málem že jí nespádl na nohu. Aby ti tak byl na tu nohu sletěl! Abys zchromla!

Úkoly k rozboru:

1. Čí mínění je vyjádřeno v ukázce?
2. Jak je Štěpka v ukázce hodnocena? Které její vlastnosti jsou nejvíce zdůrazněny? Jak se tyto vlastnosti projevují v jiných situacích, ve kterých bychom je mohli hodnotit kladně?
3. Jakými prostředky je vyjádřena emocionalita?

Ukázka II

Jan dostál svému slovu a ujal se jejího hospodářství, ne-li právě ochotně, tedy alespoň poctivě. Zprvu byl ještě podezíravý, po selsku se ustavičně bál, kdy bude zaskočen, kdy se ze Štěpčina odvážného plánu vyklube čertovo kopýtko. Domníval se asi, že se Pavel, jakmile pochopí, že se s ním už nepočítá, jakmile sezná, že bratr přebírá jeho práva i jeho odpovědnost, dopálí a vystrnadí ho z jeho přednostního postavení na Vejrychovsku.

Bál se docela zbytečně. Hejtman hleděl na ženinu píli s opovržením a jen se poškleboval jejímu spolku s Janem. Byl příliš líný a zkažený, aby z toho, jak je přehlížen, vyvodil nějaké důsledky. Každého muže na jeho místě by byl ženin příklad pohnul k práci, Pavel Malina byl však z jiného těsta. Chytře vystihl, že je zbaven i poslední povinnosti o něco se starat, že je zbaven i trapného úkolu, aby svou ženu bavit. Našla si zábavu sama, bez něho. Tím líp! Shledal, že jeho volných chvil nečekaně přibylo. Uměl si již najít způsob, jak jich zužitkovat.

Úkoly k rozboru:

1. Zasad'te ukázkou do kontextu celého díla.
2. Charakterizujte mužské postavy, které vystupují v ukázce.
3. Vysvětlete vyjádření „...se ze Štěpčina odvážného plánu vyklube čertovo kopýtko.“

Zdroje:

- Havlíček, Jaroslav: *Petrolejové lampy*. Vyd. 9., V nakl. Academia I. Praha: Academia, 2008. 279 s.; .ISBN 978-80-200-1595-2
- *Obsahy a rozborý děl k Literatuře - přehledu SŠ učiva. [Otakar Slanař ... et al.]*. I. vyd. Třebíč : Petra Velanová, 2006. Maturita. 255 s. ; . ISBN 80-902571-7-8 :
- Forst, Vladimír, a kol. *Lexikon české literatury : osobnosti, díla, instituce*. Praha : Academia, 1993. 589 s. ISBN 80-200-0468-8